

Husztí Péter**Szrác
a kakasulón**

Szégny ide, szégyen oda, irigylem azt a fehér inges, kipírult arcú, csálé nyakkendős, kissé elszabott zakót viselő szrácot, ott fónn a magasban, a Blaha Lujza téri hajdani Nemzeti Színház és az Izabella téri régi Madách meg a — féltelműes nevet viselő — Néphadsereg Színház kakasulóján és a hajdani Petőfi és Jókai Színház utolsó sorában. Pedig, azt hiszem — remélem — nem vagyok iriggy. Sőt, ahogy öregsem, s ahogy a től dere már egyre jobban ütöget is ritkítja hajdani loboncomát, nagyon is örülök a jónak, a tehetőségnek, a leundálnék, a fiataloságnak. De azt a régi szrácot, azt mégis irigylem. Aki voltam egykor. Perzse nem a sracsága, az életkora miatt, nem a tejbevajba furdetés miatt. Szép évek voltak azok, nagyon szép évek, de egyáltalán nem voltak féltelműek. Azt akkor, gyerekefjéjjel is tudtam. Szép évek voltak a hétköznapiak és az ünnepek. Szép karácsonyok voltak, pedig nem toronyultak ajándékhegyekre a karácsonyfa alatt. De mindig volt ott egy-két könyv, és a kötekező zárva néhány életre szóló barátságot kaptam: Ábel és Old Shatterhand, Nyilas Mist és Boka János, Tom Sawyer és Huckleberry Finn, hogy Maugli barátságát és sok más gyönyörű történetet, amelyek ma is itt vannak velem, itt vannak bennem. S boldog nyarak voltak azok is, amelyeken ugyan nem utaztunk Görögországba vagy a Kanári-szigetekre, sőt még a Velencei-tóig sem jutottunk el, de a Rózsadomb sziklát és

bokrai között folytak az indinai csaták, és éppen ures pályákon illegális teniszmeccseket vívtunk a Vasas-pályán, aminek ellenértékéért, amíg csak látni lehetett, labdát szedünk a barmult bajnokoknak — Néphadsereg Színház — a szrácnak, a bizalmát, a rajongását. Hittét a kimondott és leírt százbabban. Rendíthetetlen hitét a mesékben, később tízenévesként a tragédiákban, komédiákban. Az igazságban, amely természetesen mindig győzedelmesskedik. A tiszta tekintetű irigylem, amellyel átszeléslenül itta magába a történeteket: Anna Frank Szekelmey felváltó válását, Kazdalmey Zoltán onpusztító indulatát, Trisztán és Izolda rituális ongyilkosságát, Cyrano onfeldírdosását, a reichstadi herceg örökké lázas magánháborúját. Irigylem nyiladozó értelmű, amellyel ígygekzett feljogni: a felfoghatatlant, amellyel megpróbáltá feldolgozni magában ezeket a tragédiájukban is fellelő sorsokat, életeket. Irigylem a feltétlen bizalmát ebben a titokzatos házban: a színházban, ahol különös, néha hihetetlenek tudn történetek elevenednek meg, így irigylem, igentis irigylem a nyitottságát, amellyel hitelt adott a színpadon élő, mozgó figuráknak. Kisserzéseknek, magyserzéseknek, szépeknek, rátnaknak, tisztáknak, moccosoknak egyaránt. És irigylem a látótak utáni töprensését, gyötöröd gondolatait a színházhoz hazafelé, a csirkórog, remiz felé tartó villamoson. Hogy

EMLÉKPRÓBA

miért?! Miért kellett mindennek így történni?! Hogy ó vajon mit tett volna a kis Frank lány helyében, Eddie Carbone vagy a reichstadi herceg borbéban, hogy miért kell meghalni ahhoz két szerelmesnek, hogy egymásai lehessenek, és miért kell alattomosan megölni — a becsületet nem adó — nagy orru lovagot. Miért? Miért? Miért? Irigylem a miérteket!

Csendzsilip

Színház az egész világ! Perzse tudom, igaz, néha sokkal érdekesebb, színesebb, penetránsabb színház játszódik és zajlik az „életben”, mint az erre szolgáló épületekben. Hiszen színház minden utca. Játszóhelyek: a pályaudvarok, aulajörök és felújárók, közértek, kórházak, párházak. Drámai és komédiái helyszínek. A főszereplők kelletik magukat, a státiészéria hipnotizálisan kömpölyög. A láthatatlan rendező — az élet — kitűnő érzékelő válogatta ki és össze a piperkücsket és a szardkakat, a szőrösöket és a csuszpakokat. A színekhez illatok és szagok is csatlakoznak, s az egészret zaj, zene, suttogás és sikoltozás kíséri.

A kérdés inkább az, hogy lehet ebből a forgatagból, ebből a csircsircé karattyolásból — néhány órára legalább — athangolódni a drámák csendjéhez.

Néhány év előtt Toscanóban jártunk: Firenzében, Pármában, Bolognában. Az elképzeltő hőseiben a tempelomok nyújtottak menedéket és elmondhatatlan gyönyöröséget. Sokat időztünk a hús padokban, beszélgettünk, és vissza-visszamentünk egy-egy

De talán nem is irigylem, csak szeretném megdézni, visszahozni a visszahozhatatlant, de még inkább szeretném hinni, hogy nem változott meg teljesen a világ. Talán ma is sok töpreno, ragyogó szemű szrác ül a kakasulón, ha van még ilyen, és ztykklódiók hazafelé előadás után a remizbe tartó villamosokon, ha vannak még ilyenek.

kedenc tempiómba több alkalommal is, egy freskóhoz, egy sírhoz, egy szoborhoz. Így figyeltünk fel a törzsközségre, akik bevarosó — vagy üzleti utjaitak megazoklitta, munkából jövet, vagy munkába menet, talán minden nap, talán naponta többször is, de lehet, hogy csak a káritukai hónapokban, talán évtizedek óta betérnek tempiókba az áhítatos, szépéges hívőbe: imádkozni, sztyrogorni, pletykáldolni. Leereszteni és feltöltődni.

Valami hasonló kellene nekünk is kitalálni. Egy „csendzsilip” építeni, egy kis „kötes” életet beiktatni az utcai forgatag és a színház közé. Egyórányi előadás előtti duruzsolást. Talán csupán egy zongora vagy hárfá vagy pítér ptyógára, az emberek beszélgetésének egyúttal, elbeszélőmódozatát a palmit és meghallgatnák egymást, kényeztet bönészennek, újságokat lapoztatnák. Aztán valaki azt mondaná: „Baráitnak, gyertek be, foglaljatok helyet, nyitottak ki a szemetek, a fületek és főleg a szíveteket, mert eljátszunk nektek egy történetet egy emberrel, aki holt volt, ... hol nem volt ... egyszer.

Huszi Péter

Naplójegyzet az „átkosból”

Ügysem tudtam ezt az évet méltó bejegyzéssel kezdeni, így ténszerűen lejegyzek egy „művészi” interurbán felkérést.

Zalaegerszeg hívott, hogy kedden reggel, egy rendkívül pártnapon, elszavalnák-e egy verset. Az ünnepély fél nyolckor kezdődne az ünnepi verssel; háromnegyed nyolckor már végeznék is, rendes géazit fizetnek!

Elgondolkodtam. Hétfőn este játzsom; hazarérek, rendberakom magam, lefekszem, olvasok — mire végre el tudok aludni, egy óra lesz! Az út Zalaegerszegig háromnegyed óra. Tél van! Ó! Tehát, ha fél kettőkor felkelek, és fél hármtól... hajnalban elindulok, fél nyolckor lenn vagyok! Történetesen most elég „lenn” vagyok! De ennyire talán mégsem!

Pavarotti kézcsoéjja

Az a varázslatos és féltelmes a színészi hitatásban, hogy néha egy kicsit el is hisszük, hogy valóban azok vagyunk, akiket megszemélyesítünk; akinek a bőrébe bújunk. Ezt a furcsa „éshasadósos” állapotot leg-

gyakrabban filmforgatásokon fejeztem fel magamon. Mikor a forgatás idejére — gyakran több hónapra is — nyakamba veszem egy figura sorsát, élem a hétköznapijait, örömeit, bánatát, szerelmét, csalódását.

Azon a tavaszom, Kálmán Imre, az operettkirály bőrébe bújtam. A film befejező részét forgattuk Ausztriában, a századfordulói hangulatot árasztó Bad-Ischleben, a Kálmán család kedvenc nyaralójában. Telítve a muzsikával, még egy utolsó sédítam a kamera előtt — öreg Kálmán Imreként — a városka temetőjében, meglátogattam a nagy barát és rivális Lehár Ferenc sírját, aztán Ildikóval — aki filmbéli Paulaként is hűséges társam volt — kicsit szomorúan befejezve „Kálmánim-resegetem”, elbúcsúztam a zongorától, a kottáktól, a kalaptól, sétabotomtól, szemüvegemtől, a pöttös csokornyakkendőmtől, hazaindultunk. Űrtözeben Bécsben maradt még egy szabadnapunk. Elhatároztuk, hogy azt tesszük, amit ritkán tehetünk: semmit! Sétálunk, bémészködünk. Lopjuk a napot.

Bécs azokban a napokban Pavarotti-lázban égett. Az

EMLEKPRÓBA

imádott, rajongott Luciano, három este énekel az Operában. A jegyek persze hónapokkal előbb utolsó szálig elkelttek, a Kärntnersträssen a kirakatok rosldaoztak a mester képeitől, zsúfolásig voltak fotóival, róla készült rajzokkal, karikatúrákkal, lemezeivel, kazettáival, videóival. Nemcsak a hanglembeztoltok, a trafikok, cukrárszák, élettermek, áruházak, könyvesboltok, de a fodrászatok és a szépségszalonok is őt hirdették. A hőmpilygót még egyik kirakattól a másikhoz fordult, hogy megcsodálja, körülrajongják Bécs ünnepelt vendégét. Tülekedtek, más helyiüt türeimesen préselődték, hogy láthassák a magas „C” királyát — ha életben nem is — legalább képeken, fotókon vagy marcipánból gyúrt szobrokon. A térképboltban mint Bolygó Hollandi meredt a titokzatos semmibe, a galériában Cavaradoskiként állt a festőállvány előtt, a patinás könyvkereskedésben Rodolfoj jelmében szorongatta verseit; de civil képeivel is tele volt a város, amint biciklizik, kuglizik, iszik, vitorlázik, kuglizik, lovagol, pedálik.

Hamar elunva a kirakatokkat, szokásomhoz híven az emberek kezdem figyelni. S’ egyszer csak Pavarotti mestert pillantottam meg. A tömeg annyira elmerült a kirakatok csodálatában, hogy nem vette észre az ut-

ca középén életnagyságban baktató mestert, monumentális kabátjában, több méterre vörös salójában, jókora karimájú kalapjában. Ildikó nem akart hinni a szemének, s mikor elhatároztam, hogy köszöntöm a nagyszerű énekest, könyörögni kezdett, hogy ne tegyem! Hátha nem is ő az, vagy ’ha ő, esetleg zaklatásnak veszi, nem fogja elhinni, hogy színészek vagyunk, és hogy csak üdvözölni akarjuk. Végül mégis odamerészkedtünk, elmondtam, kik vagyunk, honnan jöttünk, meg hogy mennyire szeretjük, s milyen jó lenni, ha egyszer nálunk is énekelne az Operában. (Ez a kívánságunk hamarosan teljesült is.) Ő úgy beszélt velem, mintha régen ismerenék egymást, érdeklődött Budapestről, az Operáról, a magyar színházról, és végül, ami igazán óriási dolog volt, meghívott minket az aznap esti Bohéméletre.

Élőadások megszorongatta a kezemet, háiba dagdosott, Ildikónak pedig hosszan kezét csókol. Percéig lépegtünk szótlannal, elvarázsolva, s már a Stephans Dómdál jártattunk, mikor Ildikó megállt, pálás szemmel vizsgálgatni kezdte a kezét, és halk fogadalmat rebegett, hogy Luciano Pavarotti kézcsoéjának emléket megörözendő, sajnos nem, tehát más, minthogy többé nem mos kezét.

Husztai Péter

Súlyomszem

Szó, ami szó, bátor idők voltak azok a gyúta idők, amikor a Madách Színház másodára tűzte: Leve Slatinai drámdíját: az Interjúterv. Nem ismertem Slatinai mestert, se előtá, se utána nem hallottam felőle, ma sem tudok róla többet. A szocialista brigádoknak különösen ajánlott Interjúterv — amely 1919 tavaszán Odesszában játszódott — mi ravasz módon, az ellenség megtévesztésére, de talán még inkább a közönség becsalogatása miatt, a pikáns Orvény címen játszottuk. A dráma számtalan képből állt, és óriási apparátust mozgatót. Közel száz közreműködője volt, ötven színész és ugyanannyi statisztá, matrózok, lödörögök, katonák, kurvak, partizánok, varrólányok, éhezők, dözsölők. Azt hiszem, nem hagyhatom ki a külföldi titkos ügynököket megjelölést és a dráma feltételül szüntető két erős egyetemistát: Debebe Eshetut és Wegajen Nepatut.

A színház színe-java kapavogott az orvénnyben, és vándorolt tikkadant az állandóan forgó színpadon, a ridegnek látszó, de annál melagziviőbb szöveget ezredeszt játszó Ajtay Andortól, Zenthe Ferin, Lóte Attilán, Koltai Janón keresztül, a szármukat éppen bontogató, még főiskolás Molnár Piroskától és Balázsovits Lajoskáig. Sőt nagy örömrünkre, Xidias prófón szerepre Gobbi Hildát hívták meg, egyenesen a Nemzeti Színházból.

Elképzelhető, hogy ilyen szereposztás élen milyen retegő kézzel és hanggal kezdtem el próbálni a főhóst, a fiatal Brockjít, a tépelődő bolsevik pártmunkást. Tézise alkotó pörcsömet a színházi berkekben suttogó pletyka, hogy — bár

előtte több fontos szerepet is játszottam Turgenyevben, Shakespeare-ben, Schillerben és kortárs magyar drámákban — ez lesz a látványos, az igazi áttörés pillanata, amikor a társulat élére kerülök, annál is inkább, mert ha jól emlékszem, Brockj szerepét maga Gábor Miklós adta vissza.

Ahogy néha a sors egyszerre nyújt mindent, a színház főszereplő azonos időben, egy film főszerepét is megkaptam. Így két hónapig át minden délelőtti próbátam, majdnem minden este játszottam, a deludínokat és az éjszakákat pedig végig filmeztem: Budapest kocsmáiban, egyetemi előadótermeiben, könyvtárakban, vidégen lakásokban, bizstrókban, pártgyűléseken, óraszobákban, ahol minden magára valamit is adó és magát kereső, ámfokutó, fiatal magyar értelmségi napjait lenek. A két „algazlam” munka körülbelül egyszerre fejeződött be, s ha észinte akarok lenni egyszerre is bukkot meg, s hamarosan el is felejtetem mindenki. Kivéve engem, számomra az Orvény, életem szülő leckét adott.

Az utolsó forgatási nap végén, filmes körökben szokás egy kis büfeletőt bannketet tartani, amikor kibékülnek egymással a színészek és a rendező, az operatőr, a gyártásvezető és a műszak. Ez szinte kötelező. Bár másnap nyilvános főpróbám volt az Orvénnyból, gondoltam, néhány percre beugrom a bücszúató bankettre. Koccintottunk az eltöltött napokra, a nagyszerű munkára, az egyetértésre, a film sikerére. Majd hajnali kettő felé

EMLEKPRÓBA
grófnő az Odesszai nagylépcsőn

a főőre, aztán a világra, amit természetesen azonnal elkezdünk megváltani. Tény az, hogy egyszer csak husziorogról kezdtem, a Filmklub ablakán bepfaltankodó hajnali napugoraktól. Rémlétem néztem az órára, s kaptam össze magamat, s feltűrt gallérrel, hatalmas napsemjében a trolin összeszűzülődő, nunkbáa induló emberekkel valahogy hazajutottam. Pánikzerien vetettem be mindent, az egy-két óra múlva kezdődő főpróba érdekében. Kalmopyrint, aszpirint, meleg fürdőt, jeges zuhanut, forró kávét citrommal, hideg tejet — pohárban — az égő gyomromba, zacskósan — prizentként — zúgó fejemre, de csüggedten tapasztaltam, hogy nem sok eredményt értem el.

Halálfelelemlő botorkáltam be a színházba, ahol, mint egy szorjot fímben, bizakodósa sístertget minden. Kopedolotak, káidzotak. Nyűzögött, üggyödött, ragyogott mindenki. Besomfordáltam az öltözőbe, tétova modulatokkal magamra húztam kopott gatyámát, cizmámát, gimnasztgyorkámát, Lenin-sapkámát. Az öltözőtűkőrből egy megtört, tétova, piros szemű másnapos pártmunkás bámult rám. Az ügyelő türelmetlenül bejött értem, rám nézett, majd rémlétem megkérdezte:

— Jézus Mária! Mi van veled?

— Azt hiszem — motyogtam — elkaptot ez a... rohadat vírusos influenza.

Jobb lesz, ha te sem jössz túl közel.

Pillanatok alatti kitért a pánik. Futósűzketet terjedt el, hogy a főhős gyengélkedik, jött a rendező, az igazgató, a művészetűtűtűk. Mindnyájukat biztosítottam,

hogy bár cefetűl vagyok, ügyekszem játszani, de ne nagyon tartózkodjanak a közömben, nehogy elkápják a betagséget. A vezérkar úgy döntött, hogy kezdjük el a főpróbát, a sors kezében vagyunk, ha közben rosszul lennék, abbahagyjuk.

Már beleélttem magam az önféldozó főszínész meghatározó szerepébe, és tragikusn sóhajtott, bágyadtan megindultam az ügyelőpult felé. A dráma első képe az odesszai színház nagylépcsőjén játszódott. A diszlettervező az Eisenstein filmben látott lépcsőt építet fel, szinte egy az egyben. Nekem szerepem szerint a lépcső alján kellett kuporognom, a tetején pedig — tölem húsz-huszonöt méter távolságban Gobbi Hilda állt, szokása szerint jóval a kezdés előtt, Xidias grófnő maszkjában. A közönség már szibongott a nézőtérben, megcséppen néztem a falókban, tollakban paradózó Hildát, egy elhaló csokolomót rebegtem felé, mire ő összeházta szemét, gyanakodta vizsájtát a messzeségből, majd rárcémrezt:

— Mi a franc van veled, Petikém?

— Nem tudom, attól félek... ez a vírusos nyavalya... bevettem mindenféle gyűgyszert... de... Nem tudtam megható történetemet előadni, mert amit a vezérkar tíz centiméterről nem vett észre, azt Hilda súlyomszeme huszonöt méterről kiszúrta, s az odesszai nagylépcsőjéről, jellegzetes basszusával, mennydörögte:

Engem te ne etess ilyen marhasággokkal! Gyűgyszer! Vírusos nyavalya! A nagy túró! Reggelig piáljatok valahol. Tanuljatok végre rendet, az Isten szerelmére! Ilyenkor azonnal sört kell inni!!!

Huszi Péter

Színház az egész világ

...és színész benne,
minden férfi és nő,
felép s lelép..."

Vagy legalábbis majdnem az egész világ színház, és így-így mindannyian színészek vagyunk benne. Jó és rossz, örömet és fájdalmat mutogató, Isten áldotta és önfelkapott, kicsattanó, szorongó, energikus, depressziós, de sokan vannak. Sokan vagyunk! A színház mi vagyunk.

Így aztán néha persze jó azt hinni, abban reménykedni, hogy életünkben a fő probléma is a színház. De sajnos a színház csupán egy-egy estényi kaland, néhány óras kétes hírű hölgy az életünkben. Néha flitteres nagyszeműben, néha felszaladt estélyi, koszlott harisnyában, de diadalmas perceiben is megköpödvé, vesszőfutásában is cinikusan vállon veregetve. Igazán csupán bűnbaknak jó, annak viszont remek. Hiszen folyamatosan tombolhat a vihar. Elintézhetnek embereket örökre, aztán másnap agyonajánrózhatják ugyanőket, az „ügy” szentjévé avathatnak bárkit kedden, s szerdán elítélhetik, mint az „ügy” legszemtebb ellenségét. Itt lehet gátias-

tanul, s következmények nélkül becsületbe gázolni, szitkozódni, néhány napra életre szóló szövetséget köt-

Díszvendég

Itt állok ismét a Lorántffy Uti Általános Iskola udvarán, a tűző napon, kedves, ismerős tanítónénik, kipirult anyukák, apukák, nagymamák, nagypapák, ünneplőbe öltözött rokonok között. Eვნyitó van.

Vendég vagyok. Régen ki-jártam már az általánost, a gimnáziumot, a főiskolát, a Madách Színházban játszom, filmek, a tévében is mutogatnak, hát megnézegetnek, finoman közöngögetnek, sügva gratulálnak, a kollégista lányok lepisszengnek az erkélyről. Próbálók természetesen viselkedni. Most rólu-k van szó, csak rólu-k, ezekről a drága, átszellemült hát fe-jükis zupásokról. De póf szen-ge-k, izzad a tenyerem,

Egy finom úr

Lement a függöny. Elaludtak a reflektorok, kezdik darabolni a pozsonyi temp-

EMLÉKPRÓBA

ni, ígéretgni. Megfellebbezhetetlenül. Ítékezni, vádak nélkül vádolni, érvek nélkül védeni, imádni, gyűlölni; hiszen a villámok, hullámok, tajtékok, vulkánok mind-mind egy csillogó-villogó, mutatós, de mégiscsak ócskavasból tájkolt billikomban tombolnak.

izgulok, torkomban a szí-
vem, legszívesebben elájul-
nék!

Harmincevalahány évvel ezelőtt itt minden ugyanilyen volt. Ezen az udvaron, ugyanilyen tűző napon, egy régi évnnyitón, mint piros nyakkendőös úttörő álltam a piros nyakkendőös osztály előtt. Ugyanigy izgultam, dobogott a szívem... mindjárt rám kerül az ünnepi jelentés sora, s ugyanigy környékezett az ajulás.

Most, utólag, bocsánatot kérek, mert az ünnepi jelentésem elmaradt. A földszinti fűvédeben locsolták rám a vizet, mert harmincevalahány évvel ezelőtt nem voltam tekintettel semmire és senkire, hanem ha kellett: elájultam!

lyes kesztyűjét, csizmáját, ősz haját.

Felöltözöm. A folyosókon még ott kígyoznak, kerge-tőznek Szomorvy Dezso dorbézoló mondatai. Bamban melegitem a kocsit, elindulok hazafelé. A Nyugatnál elég figyelmen-tlenül, jelezs nélkül átmegek egyik sáv-ból a másikba. A tükörből észreveszem, hogy egy gyö-nyörű, bordó R 16-os villog-tat rám dühösen, kénytelen fékezni, sávot váltani.

A Vigszínháznál piros lán-pát kapok, 6 utolér, lecsa-
varja az ablakot. Integet,
hogy mondani akar valamit.
Az én ablakom bosszantóan
nehezen jár, de hát ránk-
tom, vacakolok, végre sike-
rül.

— Parancsoljon! — mon-
dom némi büntudattal.

Szemveges, tudósféle, fi-
nom kis ember ül a nagy
kocsiban. Rám bálul: jól
van! megismert, — zavarban
van.

— Parancsoljon! — mon-
dom még egyszer —, s várom,
hogy csak ókasson, rójon
meg tanárosan.

Kérem tisztelettel... meg
kell jegyezmem..., hogy ön
egy barom!

Huszti Péter

A kezdet kezdete ruhás-szekerényben

Srdkoromban legtöbbször talán pilóta voltam álmodban. Repültem óriás heggek, vizek fölött, pedig repülőgépen először már „szárként” dühörögtem a filmfesztivál városába. Pécsre. Gyakran álmodtam, hogy karmester vagyok, frakkban, átszellemült lenyírgált hatalmas zenekezeket, pedig koncertet csak a recsegő, varázszenes Telefunken rádiókon hallottam, ha hallottam; orvosi voltam, operáltam fehér köpenyben, csillagó ollókkal, késekkel opalos lámpák opálos fényénél, pedig kórházat akkor még csak egyszer láttam — féldalomban —, mikor a mandulálmat nyiszantotta ki egy doktor a MÁV-kórházban, akinek a vállán egy papagáj ült, és köszöntött mindenkinek. Hatalmas halászhajókat is kormányoztam a viharos tengeren, mikor még se tengerral, se halászszal nem találkoztam. Egyszóval a sorsomat nem álmodtam meg. Vagy ki tudja...

Színházról csak mostanában álmodom, és mit tagadnam, főleg szorongató álmaim vannak.

Mégis, ha az indulásra gondolok, valahogy úgy kell kezdenem: már egészen kisgyerekek koromban... igen!

Mert így igaz! Négy-öt

éves lehettem, mikor egy használaton kívüli jókora ruhászekerényben elkezdődött a pályám. Ez volt az első színházpályát, amelyben játszottam. Kettő-hárman is befértünk „művészek”. Szemben: a konyhában, a hokedlin, a személtáda tetején, a kinyitható konyhaasztalon foglalt helyet a négy-öt főnyi nézősereg.

Különös színházat csináltak. Színészek, bábuk egyaránt szerepeltek. Röpködő fantáziánk előadás közben is nagyokat csavart a történeteknek, csakúgy, mint a maroknyi, de annál hangosabb közönség közbekezdőjeit. Szinte most is látom a csomagolópapírra festett háttereket, fejünkbe nyomott nagymamakalapot, fűrdőköpeny palástunkat és az apám szobájából kicsépegett, lantnak használt hegedűt.

A barlangszínházunkra is jól emlékszem a Rózsadomb szikláit között és a szabadtéri előadásainkra a gyümölcsjég alatt, a poroló körül a Trombitás utcában.

Már piros nyakkendő voltam, talán ötödikes, mikor a Lorántffy uti általános iskolába hodály tornaterembe valómai ünnepi alkalommal eladtuk a Mátyás király jubárást. Bő ujja ingben, gatyában, kis csizmában én játszottam az Igazmondót. Kü-

EMLÉKPRÓBA

lönösen a botkirály előtt próbágotatott hazugadoknak volt fergeteses sikere, ezt hetek múlta még a joctimecek színetében is meg kellett újráznom.

De ennél is büszkébb vagyok egy farsangi bátra. Ez a téli este nemrég jutott eszembe, mikor a televízióban egy József Attila-estben an Anyám című verset mondtam. Már hetedikes voltam, mikor ismét a tornaterünkben, egy jelmezballon szovaltam ezt a verset, mulatságos kabarétrefák, casztuskák között, ahol vendégként valódi színészek is felléptek. Befejtettem a verset, meghajoltam, és levonultam a dobogóról. A közönség: a tanári kar, szülők, gyerekek viharosan ünnepeltek. Majd kiugrott a szivem! Mint a nagyok, hajlongtam újra és újra, de a taps nem árárt szűnni. — Mondá el még egyszer! — kiáltotta valaki az izgatott készülődők közül.

A farsangolók elesendesedtek, és én a lamponok, szerepintékek alatt rádásnak elkezdtem még egyszer:

„A bögrét két kezébe fogta
Úgy estefelé

„Meg egy másik versemlék, a kezdet kezdetéről. Ady Üzenet egykori iskolámba című verse. Ezzel ballagtam az általánosból, és ezzel érkeztem a Rákóczi gimnáziumba, és még hány évzárón büszsítam a tanévotól, valódi jániustban, valódi újgongsal, hogy nincs tovább!”

Különös, hogy egy-két vers, egy-két szerep milyen makacsul és kitartóan kísér utamon. Mint ez az Ady-vers is. A főiskola elsőéves beszédevizsgálója is ezzel jeleskedtem. Tanulói régi általános iskolám megkért, hogy pedagógusnapon a tanárokat — akik közül néhányan még engem is oktattak — köszöntsem egy csokor verssel. Boldogan mentem, mondtam a verset, és végül a tanári szoba jól ismert, néha rettegéti falai között, az orgonailatban, az udvarról beszűrődő visongás aláfestő muszikájában halkán belekezdtem az Üzenetbe. Ezt a delutánt a színeszét kiszámíthatatlan csodái között tartom számon. A verset, amelyet mindig is nagyon szerettem, és immár húszvalahány éve ki tudja, hányszor, sikerrel elmondtam, tavaly, egy tavaszi delutánon, egykori iskolám tanári szobájában megérettem!

Ez a csodavál is hány-szor találkoztam azóta. Mint Ady üzenete, a szerepek is hányféle fénytörést kapnak a múlt idővel. Az évek — mint arcunkon — nyomot hagynak a szerepekben is. A szerelem, a család, és a sok-sok minden, amivel találkozunk, észreérettlenül vérré válik, és egyszer csak, egy egyszerű hétköznapi estén, esetleg évekkel a bemutatás után, föl-fedezünk egy mondatot, amit eddig nem hallottunk, észreveszünk egy pesztust, amit eddig nem láttunk meg.